

วารสาร
ประวัติศาสตร์
ธรรมศาสตร์

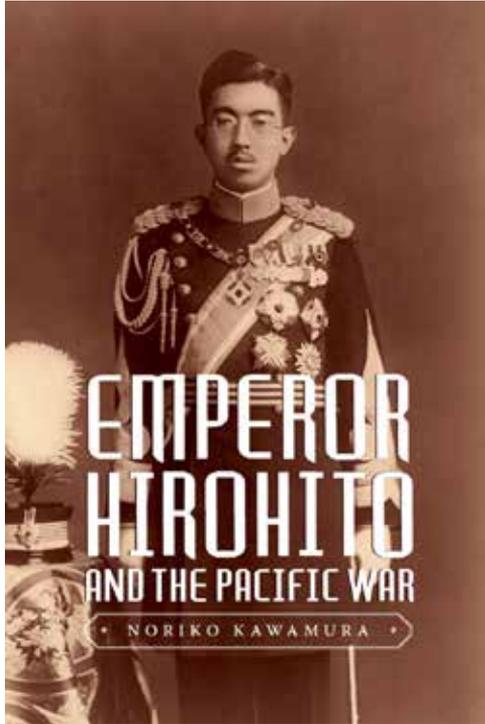
THE THAMMASAT

**JOURNAL
OF
HISTORY**

บทปริทัศน์หนังสือ
“Emperor Hirohito
and the Pacific War”

คงศักดิ์ ตรงธรรมพร
Kongsak Trongthamphon

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ภาควิชาประวัติศาสตร์ ปรัชญา และวรรณคดีอังกฤษ
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
E-mail: imaciep@gmail.com

ผู้เขียน: Noriko Kawamura
สำนักพิมพ์: University of Washington Press
ปีที่ตีพิมพ์: ค.ศ. 2015
จำนวนหน้า: 248 หน้า
ISBN: 0295995173

“Even an absolute monarch – or, in a sense, especially an absolute monarch – is impotent in face of the superior specialized knowledge of the bureaucracy”

Max Weber, *Economy and Society*

บทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิโชวะ (Emperor Showa) หรือจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ (Emperor Hirohito) ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังคงเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในวงวิชาการเรื่อยมาตั้งแต่สมัยหลังสงครามฯ ถึงบทบาทของพระองค์ต่อการมีส่วนร่วมในการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งนำไปสู่การบุกโจมตีฐานทัพของสหรัฐอเมริกาบนอ่าวเพิร์ล (Pearl Harbor) และนำจักรวรรดิญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร กระทั่งสู่จุดสิ้นสุดของจักรวรรดิญี่ปุ่นด้วยความพ่ายแพ้ที่ฝั่งลี้กลองโนมโนสำนักของมนุษยชาติถึงความรุนแรงและสูญเสียที่เกิดขึ้นจากสงครามและกระบวนการที่นำมาสู่การสิ้นสุดสงคราม

ข้อเสนอเกี่ยวกับสถานะหลังสงครามของพระองค์ในกระแสหลักมักอธิบายว่าการที่สหรัฐอเมริกายังคงสถานะของราชวงศ์ญี่ปุ่นเอาไว้เป็นหนึ่งในสิ่งที่สหรัฐฯ ต้องกระทำเพื่อไม่ทำให้เสาหลักของโครงสร้างสังคมญี่ปุ่นต้องสูญสลายและเกิดปัญหาความวุ่นวายจากช่องว่างทางอำนาจตามมาภายใต้การปกครองของอเมริกา¹ และอาจเป็นการเปิด

¹ Andrew Gordon, *A Modern History of Japan: from Tokugawa Times to the Present*, 2nd ed. (New York: Oxford University Press, 2009), 221-222.

ทางให้พลังของคอมมิวนิสต์ถูกโหมกระแสนี้ให้รุนแรงขึ้นในดินแดนญี่ปุ่น² กระนั้นเองประชาชนชาวอเมริกายังคงต้องการให้พระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะ ถูกตัดสินและได้รับโทษในฐานะอาชญากรสงคราม ที่เป็นส่วนหนึ่งของการก่อให้เกิดความสูญเสียครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

งานวิชาการหลายชิ้นตั้งแต่ยุคหลังสงครามได้ศึกษาและพยายามอธิบายประเด็นสำคัญหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ บทบาทและสถานะของพระจักรพรรดิในช่วงก่อนสงครามจนกระทั่งสิ้นสุดสงคราม อาทิ *Japan's Decision to Surrender* (1954)³ ของ Robert J. C. Butow งาน *Palace and Politics in Prewar Japan* (1974)⁴ ของ David A. Titus งาน *Emperor Hirohito and Showa Japan* (1992)⁵ ของ Stephen S. Large และงาน *Hirohito and War* (1998)⁶ ของ Peter Wetzler นอกจากนี้งานเล่มหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการอธิบายสถานะของพระองค์ในช่วงที่ผ่านมา⁷ คือ หนังสือ *Hirohito and Making of Modern*

² Mikiso Hana, *Modern Japan: A Historical Survey*, 2nd ed. (Boulder: Westview Press, 1992), 339.

³ Robert J. C. Butow, *Japan's Decision to Surrender* (Stanford, CA: Stanford University Press, 1954).

⁴ David A. Titus, *Palace and Politics in Prewar Japan* (New York: Columbia University Press, 1974).

⁵ Stephen S. Large, *Emperor Hirohito and Showa Japan: A Political Biography* (London: Routledge, 1992).

⁶ Peter Wetzler, *Hirohito and War: Imperial Tradition and Military Decision Making in Prewar Japan* (Honolulu: University of Hawai'i Press, 1998).

*Japan*⁷ ที่ได้รับรางวัล Pulitzer price ของ Herbert P. Bix เมื่อปี ค.ศ. 2000 อธิบายภาพของพระเจ้าจักรพรรดิในช่วงก่อนสงครามที่ไร้ซึ่งพระราชอำนาจแต่กลับมีอิทธิพลมากขึ้นเมื่อถึงช่วงสงครามและสนับสนุนกองทัพญี่ปุ่นในการรบ แสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของพระองค์ที่แตกต่างออกไปจากคำอธิบายลักษณะที่เป็นผู้รักสันติ (Pacifist) ของพระองค์

หนังสือ *Emperor Hirohito and the Pacific War* ของโนริโกะ คาวามูระ (Noriko Kawamura) ได้นำเสนอเรื่องราวของพระเจ้าจักรพรรดิฮิโรฮิโตะตั้งแต่ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นมกุฎราชกุมารจนช่วงเวลาสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านการสำรวจความคิดและบทบาทของพระองค์ในช่วงเวลาต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากวิกฤตที่พระองค์ต้องเผชิญในช่วงของสงครามระหว่างจีน-ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 (2nd Sino-Japanese Wars) ความตึงเครียดที่ต้องเผชิญจากความขัดแย้งระหว่างกองทัพเรือและกองทัพบกของจักรวรรดิ จนไปถึงการตระหนักถึงพระราชอำนาจที่จำกัดและความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของพระองค์ท่ามกลางสามเหลี่ยมแห่งอำนาจ (triangular power relations) ระหว่างราชสำนัก รัฐบาล และกองทัพ เพื่อทำความเข้าใจความคิดเบื้องหลังและทัศนคติที่แท้จริงของพระองค์ต่อการเข้าร่วมสงครามจนถึงช่วงเวลาสงครามในฐานะจอมทัพ (Commander in chief: *Daigensui*)

ประเด็นสำคัญที่ความรู้นำเสนอในหนังสือของเธอ คือการทบทวนบทบาทของพระเจ้าจักรพรรดิฮิโรฮิโตะต่อสงครามแปซิฟิกและพิจารณาถึงการอธิบายลักษณะนิสัยของพระองค์ที่ไม่ได้เป็นทั้งผู้รักสันติ

⁷ Herbert P. Bix, *Hirohito and the Making of Modern Japan* (New York: Harper Collins, 2000).

หรือพยายามใช้อำนาจในลักษณะสมบูรณาญาสิทธิแต่อย่างใด แนวคิดของพระจักรพรรดิในงานของความมูระมีท่าที่ต่อต้านและปฏิเสธต่อการก่อสงครามเรื่อยมา กระนั้นเองมิได้หมายความว่าพระองค์เป็นผู้รักความสงบหรือต่อต้านสงครามโดยสิ้นเชิงแต่อย่างใด หากแต่พระองค์มองว่ากระบวนการทางการทูต การรักษาความร่วมมือและสมานฉันท์กันระหว่างนานาชาติย่อมนำมาซึ่งผลประโยชน์และทางออกที่ดีกว่าให้แก่จักรวรรดิและประชาชนญี่ปุ่น แต่สิ่งพระองค์ต้องเผชิญกลับเป็นการผลักดันประเทศเข้าสู่สงครามที่หลีกเลี่ยงมิได้จากการเจรจาทางการทูตที่ไม่เป็นผลและเปิดช่องว่างให้กองทัพเดินหน้าสู่สงคราม กระนั้นเองพระราชประสงค์ของพระองค์ยังคงต้องการให้สงครามนั้นสิ้นสุดโดยเร็วเพื่อการเจรจาสันติภาพและหลีกเลี่ยงความสูญเสียต่อฝ่ายญี่ปุ่นที่อาจเพิ่มขึ้น

คำถามสำคัญที่สุดคำถามหนึ่งเกี่ยวกับบทบาทของพระองค์ในการยุติสงคราม คือในเมื่อพระจักรพรรดิทรงมีพระบรมราชโองการให้ญี่ปุ่นยอมจำนนและยุติสงครามได้ แต่เหตุใดพระองค์จึงไม่ป้องกันให้สงครามเกิดขึ้นตั้งแต่ต้น

ความมูระได้แสดงให้เห็นถึงสถานะของพระจักรพรรดิภายใต้ระบบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional monarchy) ที่เป็นเหตุให้ข้อจำกัดในการใช้อำนาจทางการเมืองของพระองค์ไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงการทำงานและการตัดสินใจของรัฐบาลและกองทัพได้⁸ การแสดงความรู้สึกของพระองค์ออกไปโดยตรงอาจนำมาซึ่งผลกระทบที่รุนแรงมากกว่าการเคลื่อนไหวหลังม่านผ่านการสื่อความ

⁸ Noriko Kawamura, *Emperor Hirohito and the Pacific War* (University of Washington Press, 2015), 176.

ต้องการและความรู้สึกของพระองค์จึงดำเนินผ่านคนกลางหรือการพูดคุยส่วนตัวกับบุคคลในรัฐบาลหรือกองทัพและอาจส่งผลกระทบต่อปัญหาการเมืองภายในประเทศให้กลับขึ้นมาระอุ้อีกครั้ง

กระนั้นเองเมื่อมีโอกาสใดที่เปิดช่องว่างให้พระองค์สามารถแสดงทัศนคติของพระองค์ต่อประเด็นต่างๆ เช่น การดำเนินแผนการของกองทัพ รัฐบาลหรือแสดงความเห็นของพระองค์ต่อปัญหาสำคัญ อาทิ ความขัดแย้งระหว่างกองทัพเรือและกองทัพบก พระองค์ยอมไม่ปล่อยให้โอกาสดังกล่าวหลุดลอยไป เช่นเดียวกับกรณีของการยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตรในปี ค.ศ. 1945 โดยความมูระเสนว่าช่วงเวลาดังกล่าวมีสภาวะที่แตกต่างออกไปและได้เปิดช่องว่างให้พระองค์สามารถตัดสินใจและผลักดัน*พระบรมราชโองการอันศักดิ์สิทธิ์* (Sacred Decision: Seiden) ที่ต้องการยุติสงครามเพื่อปกป้องชาติและประชาชนของพระองค์ไปยังคณะรัฐบาลและกองทัพได้

ดังนั้นพระจักรพรรดิในข้อเสนอของความมูระจึงมิได้มีสถานะเสมือนหุ่นเชิดของกองทัพแต่อย่างใด แต่เธอชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการใช้อำนาจของพระองค์ในหมู่ขุนนาง อีกทั้งยังอธิบายให้เห็นภาพความเป็นมนุษย์ของพระองค์ที่มีความโกรธเกรี้ยวต่อการทำงานของกองทัพและรัฐบาล ความกังวลพระราชหฤทัยของพระองค์ต่อการรบในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เข้าสู่วิกฤตจากการพ่ายแพ้ สูญเสียกองกำลังและจุดยุทธศาสตร์สำคัญไปมากมาย รวมถึงยังอธิบายให้เห็นพระราชประสงค์ที่จะรับผิดชอบต่อสงครามที่เกิดขึ้นเพื่อปกป้องแผ่นดินและประชาชนของพระองค์

ยิ่งไปกว่านั้นงานชิ้นนี้อธิบายถึงประเด็นของการแสดงพระบรมราชโองการยอมรับปฏิญญาพอตซ์ดัม (Potsdam Declaration) ของพระองค์ที่มีได้เริ่มต้นและดำเนินไปอย่างล่ำพั้งเพียงพระปรีชาสามารถของพระองค์ หากแต่ดำเนินไปพร้อมกับการส่นองงานของเหล่าขุนนางของพระองค์โดยเฉพาะ โคอิชิ คิโดะ (Koichi Kido) สมุหพระราชลัญจกร (Lord Keeper of the Privy Seal) พระราชประสงค์ของพระองค์มีอาจลู่ล่งไปได้หากปราศจากการประสานงานกับฝ่ายบริหารที่ช่วยกรุยทางและเป็นแม่แรงหลักให้การตัดสินใจของพระองค์มีน้ำหนักและเป็นที่ยอมรับในหมู่ขุนนางได้

นอกจากนั้น งานชิ้นนี้ยังอธิบายถึงความขัดแย้งภายในกองทัพเรือและกองทัพบกของญี่ปุ่นที่ดำเนินมาอย่างยาวนานและเป็นตัวแปรและอุปสรรคสำคัญต่อการทำสงครามกับอเมริกา โดยเป็นหนึ่งในปัจจัยที่นำความพ่ายแพ้มาสู่จักรวรรดิ และบทบาทของนายพลฮิเดกิ โตโจ (Hideki Tojo) ในช่วงท้ายของสงครามที่มีอำนาจมากขึ้นจากการสนับสนุนของพระจักรพรรดิให้ดำรงตำแหน่งทั้งนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการกองทัพ ท่ามกลางกระแสความกังวลและไม่พอใจของฝ่ายต่อต้านอำนาจของนายพลโตโจที่มาจากกองทัพเรือและบางส่วนในกองทัพบก

อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจ คือความมูระได้เสนอว่าการยุติสงครามที่เกิดขึ้นนั้นมิได้มีเพียงแต่ปัจจัยจากภายนอกอย่างการทิ้งระเบิดปรมาณูที่เมืองฮิโรชิมาและนะงะซะกิหรือการตัดสินใจเข้าร่วมสงครามเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นของฝ่ายสหภาพโซเวียต ตามที่นักวิชาการหลายคนพยายามชี้แจงนำหน้ากว่าปัจจัยในเป็นแรงผลักดันหลักที่ทำให้

ญี่ปุ่นยอมจำนนเท่านั้น⁹ หากแต่ปัญหาความวุ่นวายทางการเมืองภายใน ประสิทธิภาพในการทำการรบของกองทัพที่ถดถอยจนทำให้แนวการรบนั้นกินพื้นที่เข้าใกล้ยังหมู่เกาะญี่ปุ่นทุกขณะ ยังส่งผลต่อการตัดสินใจยุติสงครามนั้นมีพลังจากการถูกผลักดันขึ้นมาและมีกลุ่มต่างๆ สนับสนุนมากขึ้น ดังนั้นการทบทวนถึงบทบาทของพระจักรพรรดิในช่วงท้ายของสงครามจึงมีความแตกต่างออกไปจากช่วงเวลาอื่นที่พระองค์ครองราชย์

หนังสือเล่มนี้จึงเป็นงานศึกษาเกี่ยวกับพระจักรพรรดิฮิโรฮิโตะที่สำคัญและน่าสนใจที่สุดเล่มหนึ่ง ด้วยข้อเสนอละการคลี่คลายเหตุการณ์อย่างเป็นลำดับประกอบกับการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของความมูระอาจกล่าวได้ว่างานชิ้นนี้เป็นงานที่ออกมาตอบโต้กับข้อเสนองานของนักประวัติศาสตร์ที่พยายามอธิบายบทบาทของพระจักรพรรดิต่อการขับเคลื่อนสงครามตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดสงคราม โดยเฉพาะหนังสือ *Hirohito and Making of Modern Japan* ของ Herbert P. Bix ที่ถูกความมูระวิจารณ์ค่อนข้างมากในหนังสือของเธอ ในแง่ของการเลือกใช้หลักฐานอันส่งผลต่อการวิเคราะห์และตีความที่ให้อภาพและการกระทำของพระจักรพรรดิคลาดเคลื่อนไปจากความเป็น

⁹ าทิงาน *The Atomic bombs and Soviet Invasion: Which Was More Important in Japan's Decision to Surrender* ในหนังสือ *The End of the Pacific War* ของ Tsuyoshi Hasegawa ที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยหลักที่ทำให้พระบรมราชโองการอันศักดิ์สิทธิ์ของพระจักรพรรดิสำเร็จผลได้มาจากกการประกาศเข้าร่วมสงครามของสหภาพโซเวียตและทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับเงื่อนไขในปฏิญญาพอดซ์คัม โดยเชื่อว่าการยอมรับเงื่อนไขของทางสหรัฐฯ เป็นทางเลือกที่ยังคงสามารถปกป้องราชวงศ์ญี่ปุ่นและพระจักรพรรดิเอาไว้ได้

จริง อาทิ กรณีการตัดสินใจประกาศสงครามกับอเมริกา¹⁰

ทว่าแม้การใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความน่าเชื่อถือของ ความรู้ทั้งจากบันทึกส่วนตัว เอกสารร่วมสมัย และหลักฐานชิ้นใหม่ อีกหลายชิ้น ซึ่งมีที่มาจากพระจักรพรรดิและบุคคลที่แวดล้อมพระองค์ อย่างใกล้ชิดตั้งแต่ช่วงก่อนสงครามเป็นต้นมา รวมไปถึงการใช้หลักฐาน ในยุคหลังสงครามที่เผยให้เห็นถึงมุมมองของพระองค์ที่มองย้อนกลับ ไปในความทรงจำและการกระทำในอดีตของพระองค์แต่หลักฐานที่ สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของพระองค์จากพระองค์เองต่อบางประเด็น นั้นยังเป็นส่วนที่ต้องการเติมเต็มอยู่ แม้ว่าความรู้ได้ใช้หลักฐานอื่นที่ มีความใกล้เคียงอย่างบันทึกจากขุนนางที่ใกล้ชิดกับพระองค์ หรือเป็น ผู้ร่วมกับประสบการณ์ดังกล่าวแล้วก็ตาม¹¹

¹⁰ Kawamura, 2015, 93-94.

¹¹ ซึ่งจุดนี้ข้าพเจ้าคิดว่าคงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากจากปัญหาด้านการเข้าถึงเอกสารทางประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์

บรรณานุกรม

- Bix, Herbert P. *Hirohito and the Making of Modern Japan*. New York: Harper Collins, 2000.
- Butow, Robert J. C. *Japan's Decision to Surrender*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1954.
- Gordon, Andrew. *A Modern History of Japan: from Tokugawa Times to the Present*. New York: Oxford University Press, 2009.
- Hane, Mikiso. *Modern Japan: A Historical Survey*. Boulder: Westview Press, 1992.
- Hasegawa, Tsuyoshi, ed. *The End of the Pacific War: Reappraisals*. Stanford, CA: Stanford University Press, 2005.
- Kawamura, Noriko. *Emperor Hirohito and the Pacific War*. Seattle: University of Washington Press, 2015.
- Large, Stephen S. *Emperor Hirohito and Showa Japan: A Political Biography*. London: Routledge, 1992.
- Titus, David A. *Palace and Politics in Prewar Japan*. New York: Columbia University Press, 1974.
- Wetzler, Peter. *Hirohito and War: Imperial Tradition and Military Decision Making in Prewar Japan*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1998.